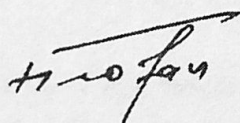

Coordonator: Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel SAVA

**DE LA TEOLOGIA ROSTITĂ LA CÂNTUL TEOLOGIC:
MISIUNEA DOXOLOGICĂ A CERCETĂRII TEOLOGICE,
ASTĂZI**

**FROM DISCOURSIVE THEOLOGY TO THEOLOGICAL
HYMNS: THE DOXOLOGICAL MISSION OF CURRENT
THEOLOGICAL RESEARCH**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura
DOXOLOGIA
Iași

Institut für Ökumenische Theologie,
Ostkirchliche Orthodoxie und Patrologie,
Universität Graz

2023

O parte din lucrările prezentului volum au fost prezentate în cadrul Simpozionului Internațional „Studia Theologica Doctoralia”, ediția a XV-a, organizat de Școala Doctorală a Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din cadrul Universității „Alexandru Ion Cuza” din Iași, în parteneriat cu Facultatea de Teologie Catolică a Universității din Graz, Austria, cu Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Ioan Damaschin” a Universității Balamand, Liban, și cu Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Aristotel”, Tesalonic, Grecia, sub patronajul și binecuvântarea Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 8-9 mai 2023.

Colectiv de redacție:

PS Dr. Nichifor BOTOȘĂNEANUL
Pr. Prof. Dr. Ioan-Cristinel TEȘU
Pr. Prof. Dr. Petre SEMEN
Prof. Dr. Pablo ARGÁRATE
Arhim. Prof. Dr. Jack KHALIL
Pr. Prof. Dr. Georgi PORPHYRIOS
Prof. Dr. Miltiadis VANTSOS
Pr. Lect. Dr. Cristian-Alexandru BARNEA
Conf. Univ. Dr. Cristian PETCU
Pr. Prof. Dr. Marian VÎLCIU
Arhim. Dr. Benedict SAUCIUC
Col. (r) Dr. Emil-Teofil BĂLTEANU
Pr. Asist. Dr. Gabriel PIȘTEA
Pr. Dr. Daniel DUCA
Dr. Bogdan Vlăduț BRÎNZĂ
Protos. Drd. Gherasim SOCA
Drd. Mădălin-Gheorghită CEOBANU

Tehnoredactare: Valentin Grosu

Coperta 1: Viziunea Sfântului Cuvios Roman Melodul;

Menologhionul Împăratului Vasile al II-lea (958 -1025)

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține integral autorilor.

© Editura Doxologia, 2023

ISBN 978-630-301-089-2

© Institut für Ökumenische Theologie, Ostkirchliche Orthodoxie und Patrologie, Universität Graz, 2023

ISBN 978-3-9504741-4-5

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

De la teologia rostită la cântul teologic: misiunea doxologică a cercetării teologice, astăzi = From discursive theology to theological hymns: the doxological mission of current theological research / coord.: pr. prof. univ. dr. Viorel Sava. - Iași: Doxologia; Graz: Institut für Ökumenische Theologie, Ostkirchliche Orthodoxie und Patrologie, 2023
Conține bibliografie

ISBN 978-630-301-089-2

ISBN 978-3-9504741-4-5

I. Sava, Viorel (coord.)

CUPRINS

Cuvânt înainte	9
----------------------	---

TEOLOGIE BIBLICĂ TEXTUL REVELAT ȘI CONTEXTUALIZAREA ÎNȚELESURILOR LUI

Daniel AYUCH

The Hymn of Elder Simeon in Luke 2: 29-32. Its Narrative Context and Theology.....	11
---	----

Nicolae-Ioan BOBOIA

„Fericitirile” în varianta lucanică. O perspectivă exegetică și teologică (Lc. 6, 20-23).....	24
--	----

Teodor-Cristian ȘTEFAN

Misiunea Bisericii în lumina Epistolei către Filipeni 1, 1-2, 18	40
--	----

TEOLOGIE SISTEMATICĂ CREDINȚA VIE ȘI LUCRĂTOARE

Miltiadis VANTSOS

Patristic views on the relationship between man and animals	59
---	----

Dan SANDU

„Teologhisiri” la un mileniu distanță. Sfântul Simeon și „noii teologi”	70
--	----

Ioannis LADAS

Inter-Christian Relations at the beginning of the 20 th century: The Contribution of the Ecumenical Patriarchate to the Development of Relations among Christian Churches.....	90
---	----

Ilche MICEVSKI-IGNAT

Porunca iubirii aproapelui și rolul ei fundamental în mântuirea creștinului, reflectată în opera Sf. Iustin cel Nou de la Celie și a părintelui Dumitru Stăniloae	109
---	-----

Maria-Camelia ANGHELUȘ

Integrarea cântării religioase ca ipostaziere a misiunii educaționale a Bisericii.....	120
---	-----

Ciprian Răzvan APOSTOL

Viziunea pluralistă a sensului vieții sau viața fără nici un sens. Câteva considerații teologice pe marginea unor reflecții filosofice	130
---	-----

Alexandru BACIU	
Unitarianism și Trinitate în pentecostalismul global. O analiză teologică ortodoxă	143
Emanuel BUTA	
The influence of the family environment on the development of the unborn child	155
Vlăduț E. CÂRLAN	
Caracterul edificator al anxietății existențiale la Søren Kierkegaard. Interferențe cu teologia ortodoxă	168
Constantin Cătălin CÂRLOANȚĂ	
Asistența religioasă specifică unor Capelanate militare din Orient (India, Sri Lanka, Coreea de Sud și Israel)	179
Marius Ionuț HABA	
Părintele duhovnicesc – un adevărat medic de suflete	192
Rareș Daniel ILIE	
Aspecte teologico-morale ale conceptului de „utopie”	206
Iustinian Florentin JIPA	
Implicații științifice și teologice ale muzicii și cântării sacre pentru viața creștină	219
Mihai Liviu MARICI	
Mișcarea religioasă Oastea Domnului – perspective la centenar (1923-2023)	233
Bogdan MAXIM	
Lumea textului și a limbajului religios în viziunea filosofului Paul Ricoeur	250
Ioan PUIU	
Simion Mehedinți – pedagog creștin	260
Iulian-Constantin VRABIE	
Aspecte ale dezvoltării personale la Ken Wilber. O evaluare teologico-misionară	274
Marlena ZERVA	
A parallel reading of the Christian perception of love and the ethics of utility. Similarities and Differences	284

TEOLOGIE ISTORICĂ
OAMENI CARE AU FOST ȘI FĂPTUIRILE LOR

Lucian CORDUNEANU	
Arhierul Gurie Grosu și reforma calendaristică în Basarabia	291
Viorel-Ioan COZMEI	
Considerații privind Fondul Bisericesc în perioada Mitropolitului Visarion Puiu	302
Vasile-Lucian V. GOLDAN	
Problema școlilor de cântareți bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei la sfârșitul secolului al XIX-lea și debutul secolului al XX-lea .	311
Lucian Mihail MOISEI	
Cuviosul Antipa de la Calapodești (1816-1882), 3 ani de viețuire în Mănăstirea „Tuturor Sfinților Români și ai Athonului” Bucium, Iași	319
Dănuț NOVAC	
Unificarea învățământului teologic-seminarial din Principatele Române, prin Legea Instrucțiunii Publice	328

TEOLOGIE PRACTICĂ
SLUJIRE LITURGICĂ ȘI ÎNDRUMARE PASTORALĂ

Viorel SAVA	
Personajul colectiv, model de pocăință pentru comunitatea pastorală contemporană – reflectare innografică triodală	343
Gabriel PIȘTEA	
Părintele Profesor Dr. Viorel Sava, la aniversarea a 60 de ani de la naștere	354
Gheorghită-Mădălin CEOBANU	
Părintele Profesor Doctor Viorel Sava, la aniversarea a 60 de ani de la naștere – activitatea științifică.....	370
Meletios KOURAKLIS	
Peace as a liturgical petition in St. John Chrysostom's exegetical homilies.....	410
Cristian Vasile PETCU	
Perspective ale isihasmului creștin răsăritean în spațiul spiritual contemporan.....	420
Lucian Vasile PETROAIA	
De „Mistique Ordonnances” du Prêtre (II): Les „Prières du Lucernaire” des Vêpres et leurs significations théologiques, liturgiques et spirituelles.....	433
Ammar AWAD	
A doua anafora antiohiană a celor Doisprezece Apostoli – o traducere în română.....	447

Ammar AWAD	
	Liturghiile siro-iacobite – prezentare și surse 455
Dănuț BĂCAUANU	
	Efervescența imnografic-literară generată de Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului în perioada dintre secolele al VI-lea și al VII-lea reflectată în cărțile de slujbă ortodoxe 466
Gheorghită-Mădălin CEOBANU	
	Elemente mariologice de spiritualitate liturgică în scrierile autorilor creștini timpurii 482
Stelian GHEORGHIASA	
	Învățătura creștină despre Sfânta Cruce în creația imnografică a Sfântului Teodor Studitul (759-826) 496
Petru-Ionuț IRIMIA	
	Preoții și Preoția din perspectiva Mitropolitului profesor Irineu Mihălcescu..... 509
Andrei IRINA	
	Sfânta Liturhie – cânt teologic și școală a rugăciunii 523
Gherasim SOCA	
	The Doxological and Eucharistic Theology of Paschal Hymnography and Mystagogy..... 534
Iuliana TIMOFTI	
	Imnografiile Întâmpinării – analiză istorică și hermeneutică teologico-liturgică. Studiu de caz: imnografia zilei de 2 februarie 553
Hrisant (Antonios) TSACHAKIS	
	Sfântul Paisie Velicikovski, trăirea și lucrarea duhovnicească în obștea Schitului Sfântul Ilie din Muntele Atos 569

PORUNCA IUBIRII APROAPELUI ȘI ROLUL EI FUNDAMENTAL ÎN MÂNTUIREA CREȘTINULUI, REFLECTATĂ ÎN OPERA SF. IUSTIN CEL NOU DE LA CELIE ȘI A PĂRINTELUI DUMITRU STĂNILOAE

Ilche MICEVSKI-IGNAT

Lect. PhD

*Faculty of Orthodox Theology „St. Clement of Ohrid”,
Saints Cyril and Methodius University of Skopje, NORTH MACEDONIA*

Abstract:

After the first divine commandment to love God with all our being, follows the second most important one, namely, to love our neighbour. Love of neighbour has a fundamental meaning in the spiritual life of Christians and in their salvation. Also, the acquisition of virtues is not possible without the Christian's love for God and neighbour. Without love, man cannot approach either his neighbour or God, and if he does not have love, he endangers his own salvation. Saint Justin the New from Celie and father Dumitru Stăniloae teach us the role of love of neighbour in the salvation of Christians, like other fathers before them, bringing the teaching of the Holy Gospel closer to our being. In the world with events more and more directed towards enmity and hatred, we must realize that the love between us will make us better, happier and more understanding.

Keywords: *love of neighbor, salvation, virtues, Christ, Justin Popovich, Dumitru Stăniloae, Church.*

Introducere

Dumnezeu l-a creat pe om și i-a dat lumea creată ca pe un loc unde omul se poate dezvolta duhovnicește și intelectual. Omul a primit porunca de la Dumnezeu să se înmulțească și să umple pământul (Fc. 1, 28), rezultând cu înmulțirea neamului omenesc pe fața pământului. Acest lucru înseamnă că între oameni s-au dezvoltat niște legi cu privire la relațiile interpersonale. Este important să amintim că Însuși Dumnezeu îi dă porunci dumnezeiești omului, după care să se conducă în viața lui, cu privire la relația sa cu Dumnezeu și cu apropiații săi (Iș. 20, 2-17). Toate poruncile lui Dumnezeu sunt întemeiate pe iubirea Lui pentru om, de aceea și omului i se cere să-L iubească pe Dumnezeu și pe aproapele lui.

În Noul Testament, Mântuitorul Iisus Hristos sintetizează cele zece porunci în două cele mai importante, legate strict de iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui. Această sinteză a celor zece porunci dumnezeiești o găsim în Evanghelia după Marcu, în capitolul douăsprezece, și prin cuvintele Mântuitorului sună așa:

„«Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău, cu tot cugetul tău și cu toată puterea ta» – iată porunca dintâi. Iar a doua e aceasta: «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși». Mai mare decât acestea nu este altă poruncă” (Mc. 12, 30-31).

Deci, o poruncă mai mare decât porunca iubirii nu este și aceasta poruncă Îl cuprinde pe Dumnezeu și pe om. Nu putem să-L iubim numai pe Dumnezeu fără să-l iubim și pe aproapele nostru, și invers, deoarece iubirea aproapelui este condiționată de iubirea lui Dumnezeu. Acest lucru ni-l confirmă Sfântul Apostol Ioan, în prima sa Epistola:

„Dacă zice cineva: «Eu iubesc pe Dumnezeu» și urăște pe fratele său este un mincinos, căci cine nu iubește pe fratele său pe care-l vede cum poate să iubească pe Dumnezeu, pe care nu-L vede? Și aceasta este porunca pe care o avem de la El: cine iubește pe Dumnezeu iubește și pe fratele său” (1 In. 4, 20-21).

Porunca iubirii aproapelui este strâns legată de iubirea de Dumnezeu și are un rol important în viața creștinilor și în mântuirea lor. Această poruncă nu este neglijată în opera celor mai mari teologi ortodocși ai sec. XX, Sfântul Iustin cel Nou de la Celie și părintele Dumitru Stăniloae. De aceea, în acest studiu ne propunem să evidențiem, pe scurt, gândirea celor doi teologi ortodocși, legată de iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui, și mai ales importanța iubirii aproapelui în mântuirea creștinilor. Ei, în teologia lor, nu se limitează să vorbească despre această poruncă strict exegetic sau din punct de vedere moral, ci vorbesc despre ea ca ceva inseparabil de Persoana lui Hristos și ating profunzimi teologice și existențiale.

Importanța iubirii aproapelui la Sfântul Iustin cel Nou de la Celie

Având în vedere că teologia Sfântului Iustin cel Nou de la Celie¹ este hristocentrică, ne dăm seamă că, atunci când vorbește despre iubire, vorbește și despre Mântuitorul Iisus Hristos. Nu putem separa iubirea de la Persoana Mântuitorului, pentru că fără El nici noi nu putem iubi. Dacă Îl iubim pe Hristos, atunci negreșit îl iubim și pe aproapele nostru. Sfântul Iustin cel Nou ne spune clar că Domnul Iisus Hristos este „Singurul *Iubitor de oameni*”, deoarece „iubirea Lui este integrală, iubirea Lui este totală, pentru că ea

¹ În continuare va fi menționat doar ca Sfântul Iustin cel Nou.

cuprinde tot adevărul, toată dreptatea și tot ce este înalt, nobil, nemuritor, «logosic» [najlogosnije], dumnezeiesc”². În Domnul nostru Iisus Hristos aflăm cea mai deplină iubire în care aflăm toate desăvârșirile care ne vor ajuta să-l iubim pe aproapele nostru și să ne mântuim. Mai întâi, El ne iubește încă de la facerea omului, iar prin întruparea Sa, ne confirmă iubirea Lui pentru om și pentru lume (In. 3, 16; 1 In. 4, 9). El ne învață iubirea deplină, de aceea, avem posibilitatea ca în Hristos și prin Hristos să ne desăvârșim. Această desăvârșire se va realiza prin participarea la divino-umanitatea lui Hristos prin unirea noastră cu El, prin participarea la experiența divino-umană, pentru că:

„În ea toate se bazează pe experiență, pe trăire în har și pe faptă. Aici nu există nimic abstract, nimic care să nu fie real. Toate sunt o realitate divino-umană, pentru că în Dumnezeu-om Hristos «locuiește toată plinătatea Dumnezeirii trupește» și de aceea se recomandă tuturor: «fiți deplini întru El» (Col. 2, 9-10)”³.

În viața duhovnicească a creștinilor totul se bazează pe experiența personală și comunitară, pe experiența harului și a faptelor. Nimic nu poate fi abstract sau inventat, ci toate se trăiesc prin comuniunea cu Hristos și prin harul dăruit de către Sfântul Duh. Dacă iubirea pentru Dumnezeu și pentru aproapele nu o trăim în plinătatea lui Hristos, atunci nu ne putem desăvârși și mântui.

Experiența duhovnicească a iubirii aproapelui, a harului și a faptelor este trăită în Biserică, unde creștinii înaintează spre nemurire și veșnicie. În Biserică, se realizează comuniunea noastră cu Hristos și cu aproapele nostru, devenind cu toții una (In. 17, 21-22), îndreptându-ne spre veșnicie. În acest sens, Sfântul Iustin cel Nou ne spune care este misiunea Bisericii:

„Misiunea Bisericii este de a întări mădularele ei în nemurire și veșnicie, făcându-le părtașe firii lui Dumnezeu (2 Ptr. 1, 4). Misiunea Bisericii este de a crea în fiecare membru al ei convingerea că starea normală a personalității omenești o constituie nemurirea și veșnicia, iar nu temporalitatea și moartea, și că omul este un călător care prin moarte și temporalitate înaintează spre nemurire și spre veșnicie”⁴.

Având în vedere misiunea Bisericii pe care ne o arată Sfântul Iustin cel Nou, înseamnă că fără participarea noastră la viața Bisericii și fără comuniunea cu Hristos și aproapele, nu vom putea înainta spre nemurire sau spre veșnicie. Participând la viața Bisericii, nu ne pregătim doar să devenim nemuritori, ci să înaintăm în virtutea iubirii și să ne sfințim. De aceea, Sfânta

² Arhim. Iustin POPOVICI, *Omul și Dumnezeu-om. Abisurile și culmile filosofiei*, Studiu introductiv și traducere de Pr. Ioan Ică și Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 46.

³ Arhim. I. POPOVICI, *Omul și Dumnezeu-om...*, p. 53.

⁴ Arhim. I. POPOVICI, *Omul și Dumnezeu-om...*, p. 75.

Evanghelie pe care o auzim cu toții citindu-se în timpul slujbelor bisericesti, după cuvintele Sf. Iustin cel Nou, este „o chemare a oamenilor de către Dumnezeu la sfințire, la sfințenie (1 Tes. 4, 7)”⁵. Această chemare la sfințenie este permanentă și va dura atât timp cât se va propovădui și Evanghelia, adică până la sfârșitul lumii (Mt. 24, 14). În felul acesta, Sfânta Evanghelie auzită de către noi la fiecare slujbă, ne cheamă spre împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, care sunt sintetizate în poruncile de iubire către Dumnezeu și către aproapele nostru (Mc. 12, 30-31). Iubirea noastră către Dumnezeu și aproapele nostru este diferită de iubirea umanismului secular, pentru că iubirea noastră izvorăște din iubirea lui Dumnezeu. Însuși Dumnezeu ne poruncește să-l iubim pe aproapele nostru, pe când în umanismul secular, deși omul este considerat ca cea mai înaltă valoare, totuși, iubirea către aproapele nu are valoare absolută. Putem să spunem că în creștinism se depășește umanismul rece și limitat, acel umanism care îl pune pe om ca singura valoare în lume și nu pe Dumnezeu. Acest lucru îl confirmă și Sfântul Iustin cel Nou: „Fiindcă pentru umanism lucrul de căpetenie și fundamental este ca omul să devină suprema valoare și ultimul criteriu”⁶. Biserica nu învață și nu a învățat niciodată că omul, creat de Dumnezeu, este ultima valoare și criteriu, ci acest criteriu ultim la care ne raportăm și spre care tânjim este Dumnezeu și comuniunea cu El. De aceea, pentru Sf. Iustin cel Nou de la Celie, umanismul la baza lui este după chipul lui Dumnezeu, iar chipul lui Dumnezeu este esența omului, așadar, numai „teo-umanismul este umanism adevărat”⁷, adică, unirea omului cu Dumnezeu. Același lucru este și cu iubirea aproapelui, a cărei putere o primim din iubirea noastră către Dumnezeu.

Omul nu poate să se desăvârșească pe sine fără ajutorul lui Dumnezeu. Fără comuniunea omului cu Mântuitorul Hristos, realizată prin viața duhovnicească în Biserica lui Hristos, omul nu poate înainta nici în comuniunea lui cu Dumnezeu, nici în comuniunea lui cu aproapele său. Sf. Iustin cel Nou ne spune că omul, numai în Dumnezeul-om sau în Hristos, devine un „om adevărat, desăvârșit și împlinit”⁸. Numai în Hristos devenim oameni adevărați, împliniți și desăvârșiți în virtuți și în binele. Această desăvârșire a omului în Hristos nu se poate realiza prin propriile puteri ale omului, ci întotdeauna prin ajutorul și comuniunea cu Hristos. Desăvârșirea

⁵ Arhim. I. POPOVICI, *Omul și Dumnezeul-om...*, p. 86.

⁶ Arhim. I. POPOVICI, *Omul și Dumnezeul-om...*, p. 137.

⁷ Отац Јустин ПОПОВИЋ, *На Богочовечанском путу*, Издање Манастира Хелиј код Ваљева, Београд, 1980, p. 177.

⁸ Arhim. I. POPOVICI, *Omul și Dumnezeul-om...*, p. 158.

sfințirea și creșterea în viața duhovnicească o vom cauta numai în Biserica lui Hristos, unde după cuvintele Sfântului Iustin cel Nou, ne desăvârșim.

„Numai omul încorporat în Dumnezeu-om și divino-umanizat [ubogoveceni i obogoveceni], cel «concorporal» cu Hristos, cel încorporat de Dumnezeu-om în Biserică și bisericitizat [ucrkvenjen i ocrkvenjen] nu îmbătrânește și nu moare, pentru că a devenit mădular viu, organic al trupului sfânt și veșnic al Dumnezeului-om Hristos – Biserica – în care persoana omenească se dezvoltă și «crește» continuu «creșterea lui Dumnezeu» (Col. 3, 19) ajungând – «bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Hristos» (Ef. 4, 13). Aceasta înseamnă că el crește și se dezvoltă infinit și nelimitat, la dimensiunile după chipul lui Dumnezeu ale infinitului divin, pe care Domnul Cel în Trei Sori le-a dat existenței omenești, atunci când a creat pe om după chipul lui Dumnezeu”⁹.

Numai omul care a devenit mădular viu în trupul lui Hristos, s-a desăvârșit și a ajuns la plinătate, estu cu adevărat om, care primește posibilitatea să se desăvârșească la infinit. Această posibilitate omul o are încă de la crearea lui Adam, deoarece este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (Fc. 1, 26). Desăvârșindu-se, ajunge la plinătatea lui Hristos și devine purtătorul lui Hristos și al iubirii Lui pentru oameni.

Omul este capabil de iubire și poate să împărtășească această iubire, deoarece Însuși Dumnezeu este iubire (1 In. 4, 8), iar omul este creat după chipul și asemănarea Lui. Capacitatea omului de a-l iubi pe aproapele său vine din iubirea pe care Dumnezeu a sădit-o în ființa omului, așa cum am amintit mai sus. De aceea, așa cum am scris mai înainte, porunca iubirii aproapelui nu se poate separa de Persoana Mântuitorului Iisus Hristos, deoarece „o iubire cu adevărat dumnezeiască și veșnică este numai cea care izvorăște din El, Dumnezeul-om”¹⁰, scrie Sfântul Iustin cel Nou. Dacă iubirea adevărată izvorăște din Hristos care este capul Bisericii, atunci noi, membrii Bisericii, ne împărtășim da aceasta iubire dumnezeiască, pentru că suntem un trup și ne o putem împărtăși unul altuia spre binele nostru comun și spre creștere duhovnicească în comuniunea cu Dumnezeu. „Aparținând Bisericii, fiecare aparține tuturor și toți aparțin fiecăruia: pentru că toți suntem un trup, un suflet, o inimă”¹¹. Fiind un trup și un suflet în Biserică, creștinilor le este mult mai ușor să-și exercite virtutea iubirii către aproapele lor, iubire arătată și de Mântuitorul Iisus Hristos. Iubirea aproapelui, după Sfântul Iustin cel Nou, cel mai bine ne este arătată de Mântuitorul Hristos prin eliberarea omului de păcat, moarte și diavolul¹². Mântuitorul nu putea să-și arate iubirea mai bine

⁹ Arhim. I. ПОПОВИЦИ, *Omul și Dumnezeu-om...*, pp. 163-164.

¹⁰ Arhim. I. ПОПОВИЦИ, *Omul și Dumnezeu-om...*, p. 176.

¹¹ Arhim. I. ПОПОВИЦИ, *Omul și Dumnezeu-om...*, p. 188.

¹² Отац Ј. ПОПОВИЋ, *На Богочовечанском путу*, p. 238.

decât prin mântuirea omului de forțele diavolului, păcatului și ale morții. O mântuire făcută din iubire, ca omul să dobândească viață din belșug și viață veșnică (In. 3, 16; 1 In. 4, 9).

Dacă Domnul nostru Iisus Hristos a iubit atât de mult pe oameni, suntem datori și noi să-i iubim pe cât de mult putem. Hrănindu-ne de iubirea lui Hristos, prin El și cu ajutorul Lui putem să transmitem și iubirea noastră către aproapele nostru. Atunci când iubirea către aproapele nostru o transmitem prin Dumnezeu, ea devine veșnică și nemuritoare, devine iubire de Hristos¹³. Mântuitorul este izvorul adevăratei iubiri, pentru că dacă omul nu-L iubește pe Hristos, nu poate să-l iubească pe aproapele său¹⁴, ne spune Sfântul Iustin cel Nou, chiar dacă aproapele nostru este căzut în păcat¹⁵. Prin Hristos, iubirea creștină devine „după chipul lui Hristos, treimică și pnevmatică”¹⁶, pentru că Sf. Duh îl învață pe om la adevărată iubire.

În opera sa, Sfântul Iustin cel Nou de la Celie tratează multe teme legate de viața duhovnicească, precum nevoițele, rugăciunea, postul, iubirea adevărului, smerenia, dragostea și printre ele iubirea omului și iubirea lui Dumnezeu¹⁷. Este de părere că teo-umanismul este singurul răspuns la toate problemele omului care vin din lume¹⁸. Adică, mereu se întoarce la legătura omului cu Hristos și la unirea lui cu El, la hristificarea și îndumnezeirea omului. Comuniunea cu Hristos rezolvă problemele vieții omenești dându-le sens, așa cum dă sens și la iubirea aproapelui. În tâlcuirea primei epistole a Sfântului Ioan Teologul, Sfântul Iustin cel Nou ne spune ce este iubirea către aproapele: „Unica și adevărată iubire către om este: să-l consideri pe om o ființă veșnică și după chipul lui Dumnezeu; să vezi în el pe fratele tău nemuritor și veșnic, frate nu doar în această lume și în cealaltă lume”¹⁹. Mereu

¹³ Отац Ј. ПОПОВИЋ, *На Богочовечанском путу*, р. 238.

¹⁴ Отац Ј. ПОПОВИЋ, *На Богочовечанском путу*, р. 239.

¹⁵ Отац Ј. ПОПОВИЋ, *На Богочовечанском путу*, р. 240.

¹⁶ Преподобни отац Јустин, *Проблем личности и познања по учењу Светог Макарија Египатског*, coll. *Сабрана дела светог Јустина Новог у 30 књига*, Књига 8-9, Манастир Ћелије, Београд, 1999, р. 100.

¹⁷ Јереј Небојша СТОЈАДИНОВ, „Непрестана борба за боголикост”, in: *Отац Јустин Поповић, Живот и дело*. Зборник са научног скупа, Православна епархија врањска, Врање, 2011, рр. 63-70.

¹⁸ Проф. Др Слађана РИСТИЋ ГОРГИЈЕВ, „Теохуманизам у делу Оца Јустина Поповића – дијалог Оца Јустина Поповића са савременом хуманизмом”, in: *Отац Јустин Поповић, Живот и дело*. Зборник са научног скупа, Православна епархија врањска, Врање, 2011, рр. 107-123.

¹⁹ Преподобни Јустин ЋЕЛИЈСКИ, *Тумачење прве посланице Св. Јована Богослова*, coll. *Сабрана дела светог Јустина Новог у 30 књига*, Књига 11-12, Манастир Ћелије код Ваљева, Београд, 2001, пп. 274-311.

în oameni să vedem chipul lui Dumnezeu și să ne vedem cu ei împreună în comuniunea de iubire veșnică. Nu putem să ne considerăm străini unii cu alții, pentru că Evanghelia nu ne învață așa (In. 13, 34-35). Iubirea evanghelică este cea mai sigură metodă să ne cunoaștem bine între noi²⁰, și ne învață că doar prin iubirea lui Dumnezeu devenim oameni adevărați și normali²¹. De aceea, oamenii trebuie să fie atenți la comportamentul lor și la faptele lor, pentru că toate în viața lor depind de binele sau răul pe care oamenii îl fac²². Ca omul să fie sigur că nu greșește și rămâne în iubire, trebuie cu totul să se predea lui Dumnezeu, precum scrie și Sfântul Iustin cel Nou: „Dă toată inima ta lui Dumnezeu, dă tot sufletul tău lui Dumnezeu, dă toată puterea ta lui Dumnezeu, dă tot gândul tău lui Dumnezeu – această este iubire”²³. Din nou ne confirmă că fără viața în Hristos sau prin Hristos și fără predarea omului în grija Lui, omul nu poate să iubească cu adevărat.

Importanța iubirii aproapelui la părintele Dumitru Stăniloae

Despre virtutea iubirii a scris mult și părintele Dumitru Stăniloae, mai ales despre legătura între iubire și dăruire. Există o legătură strânsă între iubire și dăruire, și dacă această legătură nu mai este, atunci se pierde și sensul iubirii. Iubirea nu o putem păstra pentru noi, închisă în egoismul nostru, ci ea trebuie dăruită și împărtășită cu semenii noștri. De aceea, părintele Dumitru Stăniloae ne spune că „paradoxul iubirii stă în faptul că persoana vrea să se dăruiască”²⁴, și nu o dată sau de câteva ori, ci „la nesfârșit”²⁵. Este nevoie de altă persoană ca omul să poată să o iubească și să se dăruiască ei, și nu numai, ci să primească iubire și dăruire și din partea celeilalte persoane. Părintele Stăniloae ne spune că „în general oamenii au nevoie de iubirea celorlalți; nu se mulțumesc numai să ajungă în posesia unor bunuri de la alții fără iubirea lor”²⁶. Posesia bunurilor materiale nu mai are sens, dacă acele bunuri sau daruri au fost date fără iubire. Bunul material sau darul primit din partea

²⁰ Преп. Ј. ЋЕЛИЈСКИ, *Тумачење прве посланице Св. Јована Богослова*, р. 260.

²¹ Преп. Ј. ЋЕЛИЈСКИ, *Тумачење прве посланице Св. Јована Богослова*, р. 299.

²² Преподобни Јустин ЋЕЛИЈСКИ, *Тумачење Светог Еванђеља по Матеју*, coll. *Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига*, књига 10, Манастир Ћелије, Београд, 2000, р. 493.

²³ Преподобни Јустин ЋЕЛИЈСКИ, „Беседа 1. у Недељу 25. по Педесетници, 1965 године у манастиру Ћелије”, *în Беседе преподобног оца Јустина (Ћелијског) Том II, Недељне беседе*, манастир Ћелије код Ваљева, Београд, 1998, р. 215.

²⁴ Pr. Dumitru STĂNILOAE, „Creația ca dar și tainele Bisericii”, *în: Ortodoxia*, XVIII, (1976), 1, pp. 10-29.

²⁵ Pr. D. STĂNILOAE, „Creația ca dar și tainele Bisericii”, р. 12.

²⁶ Pr. D. STĂNILOAE, „Creația ca dar și tainele Bisericii”, р. 25.

aproapelui dobândește o valoare atunci când este dat cu iubire, întărind relația dintre oameni. Oamenii au nevoie de iubire reciprocă, pentru că nu pot trăi fără să iubească pe altcineva, și fără ca persoană iubită să fie parte din viața lor. Această iubire și dăruire către aproapele, pentru părintele Dumitru Stăniloae înseamnă și jertfire²⁷, deoarece prin virtutea dăruirii și iubirii noi ne jertfim asemenea lui Hristos și ne oferim jertfă lui Dumnezeu.

Virtuțile ne ajută să devenim asemenea lui Dumnezeu și să ne desăvârșim. Viața duhovnicească a omului depinde mult de viața lui în Hristos, prin Care primește și desăvârșirea. Prin virtuți și prin iubire noi ne desăvârșim și desăvârșirea noastră devine după asemănarea lui Hristos²⁸. Uniți cu Hristos devenim uniți în iubire și printre noi, precum spune părintele Dumitru Stăniloae:

„Numai dacă Hristos este Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat, El este Mântuitorul oamenilor adunați în umanitatea Sa, care este izvorătoare de iubire. Numai în unire cu Fiul lui Dumnezeu, suntem și noi uniți deplin între noi în iubire”²⁹.

Persoana divino-umană a lui Hristos este izvor de iubire pentru oameni, de aceea, prin unirea cu Hristos și creștinii devin uniți în iubire. Hristos devine izvorul iubiri omului către Dumnezeu și aproapele său. Hristos este legătura între două persoane care sunt unite prin iubire reciprocă, dar și în iubirea lor pentru Hristos.

Părintele Dumitru Stăniloae în opera sa, când vorbește despre teologia Persoanelor dumnezeiești sau de persoana omului, clar ne spune că „numai persoana poate iubi”³⁰, și că această iubire se realizează „numai în reciprocitate”³¹. Dacă nu există reciprocitate, atunci nu poate fi vorbă de iubire, persoană umană nu merge pe calea asemănării cu Hristos și cu Dumnezeu. Iubirea reciprocă dintre noi este o condiție obligatorie pentru dobândirea desăvârșirii și mântuirii noastre, așa cum spune teologul român: „Și cine nu se desăvârșește prin iubirea mereu suitoare și nu contribuie prin

²⁷ „A se jertfi înseamnă a se dăruia” – Pr. D. STĂNILOAE, „Creația ca dar și tainele Bisericii”, p. 26.

²⁸ Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, EIBMO, București, 2010, p. 47.

²⁹ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, coll. *Opere complete V*, Ed. Basilica, București, 2013, p. 19.

³⁰ Pr. D. STĂNILOAE, „Semnificația luminii dumnezeiești în spiritualitatea și cultul Bisericii Ortodoxe”, în: *Ortodoxia*., XXVIII (1976), 3-4, pp. 433-446.

³¹ Pr. D. STĂNILOAE, „Semnificația luminii dumnezeiești în spiritualitatea și cultul...”, p. 441.

ea la sporirea comuniunii, își periclitează mântuirea”³². Mântuirea noastră este dependentă de dobândirea celei mai mari virtuți, adică iubirea (1 Co. 13, 13), și de comuniunea cu apropiații noștri. Asemenea Sfântului Iustin cel Nou, și părintele Dumitru Stăniloae spune că umanul se poate realiza numai „în comunitate, în solidaritate”³³. Viața omului dobândește un sens numai atunci când se află în comuniune cu alți oameni: „Numai comuniunea cu alte subiecte oferă sens. Numai subiectul poate constitui un scop sau sens pentru un alt subiect, și toate sensurile lumii și potențialitățile subiectului sunt doar mijloace pentru aceasta”³⁴. Comuniunea omului cu ceilalți oameni oferă un sens al vieții lui, pe care nu-l poate dobândi prin nicio altă comuniune care nu implică persoane raționale și iubitoare. Comuniunea cu aproapele său are o mare importanță pentru om, deoarece are o dimensiune existențială și ontologică³⁵. Cu alte cuvinte, nu ne putem mântui dacă nu îl iubim pe aproapele nostru și nu înțelegem importanța comuniunii interpersonale.

De asemenea, și părintele Dumitru Stăniloae este de acord cu Sfântul Iustin cel Nou, când spune că Sfântul Duh este Cel care face să creștem în virtuți, în iubire, și prin El ne refacem chipul lui Dumnezeu în noi.

„Dar prin orice dar, prin orice faptă bună și prin orice virtute, Duhul ne face nu numai duhovnicești, adică după chipul Său, ci după chipul lui Dumnezeu. Mai bine-zis Duhul reface în noi chipul lui Dumnezeu, întunecat prin cădere. Ne readuce la autenticitatea umană”³⁶.

Sfântul Duh este Cel care îl desăvârșește pe om, îl face asemănător cu Dumnezeu și îl sfințește cu harul Său. Devenind după asemănarea cu Dumnezeu, înseamnă că omul s-a sfințit și trăiește sfințenia în viața sa, o calitate la care sunt chemați toți oamenii (Lv. 11, 44; 19, 2; 20, 7; 1 Ptr. 1, 16) și întreagă creație. Sfințenia, după părintele Dumitru Stăniloae, este arătarea cum ar trebui să fie relația omului cu Dumnezeu și cu aproapele lui, adică, o icoană a comuniunii personale între Persoanele Sfintei Treimi, din care omul sfânt se împărtășește. „Sfințenia e sensibilizarea desăvârșită a relației între ființa umană și Dumnezeu și între noi înșine, ca o imitație a supremei

³² Pr. D. STĂNILOAE, „Comunitate prin iubire”, în: *Ortodoxia*, XV (1963), 1, pp. 52-70.

³³ Pr. D. STĂNILOAE, „Comunitate prin iubire”, p. 61.

³⁴ Ierom. Calinic BERGER, *Teognosia – sinteza dogmatică și duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae*, trad. de Ieromonah Nectarie (Dărăban), Ed. Deisis, Sibiu, 2014, p. 143.

³⁵ Ierom. C. BERGER, *Teognosia – sinteza dogmatică și duhovnicească...*, p. 144.

³⁶ Pr. D. STĂNILOAE, „Criteriile prezenței Sfântului Duh”, în: *Studii Teologice*, XIX (1967), 3-4, pp. 103-127.

delicatețe dintre persoanele Sfintei Treimi, ca o împărtășire din ea”³⁷. Iubirea aproapelui este o virtute prin care comuniunea între persoanele umane se dezvoltă și crește până la iubirea de jertfă, o iubire care îl cuprinde pe om și pe Dumnezeu necondiționat. Cu cât crește iubirea între persoanele umane, cu atât se face prezentă și taina iubirii interpersonale a Sfintei Treimi, din care persoanele umane primesc puterea să se iubească reciproc și să se ajute³⁸.

Pentru creștinii, iubirea sau dragostea către aproapele lor, își dobândește sensul atunci când ea este împlinită în Hristos. Nicio faptă bună nu poate avea o valoare duhovnicească sau o însemnătate, dacă nu este făcută în numele lui Hristos și din iubirea omului către El și aproapele său. De aceea, părintele Dumitru Stăniloae ne reamintește ce înseamnă dragostea pentru aproapele prin următoarele cuvinte: „Dragostea e deschiderea inimii în mod nelimitat pentru ceilalți în Hristos, dragostea e uitare de sine pentru ceilalți, după pildă și din puterea lui Hristos”³⁹. Iubirea aproapelui vine de la Hristos și se împlinește prin Hristos și în Hristos. De aceea, omul care îl iubește pe Hristos așa cum spune prima porunca dumnezeiască, își deschide inima pentru ceilalți, deoarece iubirea lui o află în puterea de iubire a lui Hristos. Acest om se jertfește și se dăruiește pentru aproapele său, uitând de sine și de nevoile personale, avându-l ca exemplu Însuși Mântuitorul Hristos. Părintele Dumitru Stăniloae spune că: „Numai faptele izvorâte din iubire, al cărui izvor în noi este iubirea lui Hristos, au un rost în mântuirea noastră”⁴⁰. Atunci când îl ajutăm pe aproapele nostru, îl ajutăm din iubirea pe care i o purtăm, și această iubire va fi și mai mare dacă ea vine din iubirea lui Hristos. Faptele noastre bune, făcute pentru aproapele nostru, numai prin Hristos devin importante pentru mântuirea noastră, pentru că fără Hristos nu putem face nimic (In. 15, 5). Acele fapte evidențiază relația iubitoare directă care există între două sau mai multe persoane⁴¹.

³⁷ Pr. D. STĂNILOAE, „Dumnezeu este lumină”, în: *Ortodoxia*, XXVI (1974), 1, pp. 70-96.

³⁸ „În comuniunea cu semenii se dezvăluie cel mai mult însă și misterul prezenței divine interpersonale. Căci numai din iubirea între Persoanele divine iradiază forța iubirii noastre interpersonale” – Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, EIBMO, București, 2010, p. 419.

³⁹ Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, EIBMO, București, 2010, p. 378.

⁴⁰ Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 380.

⁴¹ Pr. D. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 381.

Concluzii

Sfântul Iustin cel Nou de la Celie și părintele Dumitru Stăniloae ne învață rolul iubirii aproapelui în mântuirea creștinilor, precum alți părinți dinaintea lor, apropiindu-ne învățătura Sfintei Evanghelii înlăuntrul inimii noastre. Există multe asemănări în gândirea lor, ceea ce ne spune că au scris și au creat sub inspirația Sfântului Duh și în duhul Sfinților Părinți. Ceea ce putem învăța de la ei în legătura cu iubirea aproapelui, este faptul că această iubire izvorăște din Persoana divino-umană a lui Hristos, în Care aflăm cea mai deplină iubire și desăvârșirea noastră. Ca Singurul Iubitor de oameni, Hristos ne adună pe toți în Sine, unindu-ne cu El și între noi, creând o comuniune de iubire în trupul Său Biserică, prin Care dobândim nemurirea și veșnicia. Înțelegem că numai în Hristos devenim desăvârșiți și împliniți ca oameni, învățând să ne dăruim și să ne jertfim pentru aproapele nostru. Fără Hristos, Mântuitorul nostru, nu putem să-l iubim pe aproapele nostru și să-l considerăm fratele nostru veșnic. În iubirea reciprocă de care ne împărtășim, devenim icoană a iubirii interpersonale a Sfintei Treimi, a Cărei comuniune ne dă un sens al existenței noastre și al comuniunii interpersonale umane. Omul care nu-și iubește aproapele și nu sporește în comuniunea de iubire, nu se poate mântui. Trebuie să învățăm să vedem în aproapele nostru chipul lui Dumnezeu.

Fiind creștini ortodocși, înțelegem că iubirea aproapelui nostru are un rol fundamental în mântuirea noastră. Fără iubire, mântuirea devine imposibilă și riscăm să rămânem fără iubirea și comuniunea cu Dumnezeu Sfânta Treime. Să stăruim să devenim purtători de Hristos, ca prin unirea cu El să primim putere și dragoste să facem fapte bune, spre binele fraților noștri și spre binele mântuirii noastre. Să ascultăm de porunca dumnezeiască de a ne iubi aproapele. Să nu spunem că acest lucru este imposibil, pentru că la Dumnezeu toate sunt cu putință (Mt. 19, 26). În lume cu evenimente din ce în ce mai îndreptate spre dușmănie și ură, trebuie să conștientizăm că iubirea dintre noi ne va face mai buni, mai fericiți și mai înțelegători. Iubindu-ne unii pe alți, din toată inima (1 Ptr. 1, 22; 1 In. 4, 7) ne asemănăm cu Dumnezeu Care este Iubire (1 In. 4, 8).